

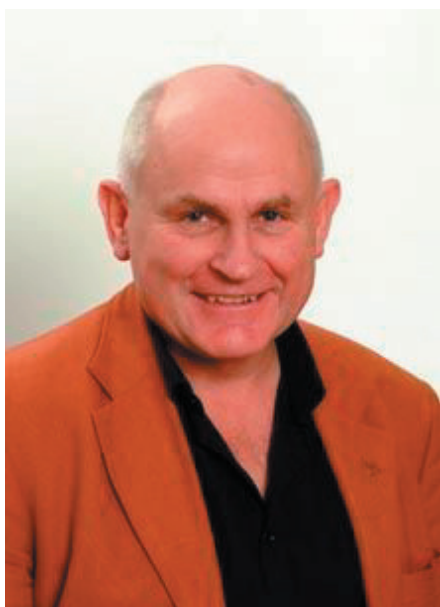

Folkhögskola Veteranen

NR 3 2021

Kampen mellan det onda och goda

Björn Grip

Sommaren och den tidiga hösten har aktualiserat det eviga temat – kampen mellan det onda och det goda. De dagliga rapporterna om våld i nära relationer, de återkommande skjutningarna i allt fler städer här hemma i Sverige, talibanernas maktövertagande i Afghanistan och till detta den lömska covidpandemin. Allt detta onda, hur ska det bemötas?

När detta skrivs befinner jag mig i Värmland, närmare bestämt i Sunne och Östra Ämtervik. Kulturveckan i Sunne pågår och Västana-teatern spelar Selma Lagerlöfs *Körkarlen*, i teaterladan vid Rottneros, ett drama som skrevs 1912 och egentligen började som ett beställningsverk mot tuberkulospandemin som härjade vid den här tiden. Femtiotusen människor dog då i Sverige, att jämföras med nutidens närmare femtontusen i coronapandemin.

Storyn och idén bakom pjäsen blev riktigt spännande, men egentligen först

efteråt, när vi fick höra regissören Leif Stinnerbom berätta.

Huvudpersonen i dramat, David Holm, är en våldsam, brutal och alkoholiserad man som sprider skräck bland sin omgivning, i en proletär och nergången stadsdel i en obestämd stad, där dock Selmas konkreta erfarenheter från Landskrona har bidragit till miljöbeskrivningen i romanen. Dit kommer slumsysstrarna med den engagerade Edit som föreståndare. Hon försöker nå fram till David med godhet och kärlek men misslyckas. Han dör i ett krogslagsmål på nyårsnatten samtidigt som hon ligger döende i tuberkulos. Edit vill träffa honom en sista gång, men han vägrar. *Körkarlen*, den person som sist dött under föregående år, ska hämta upp alla som avlider under det kommande året. David dör sent på nyårsnatten och möter *Körkarlen*, som enligt Selmas berättelse ska ha avlösning på kärran vid tolvslaget. Han vädjar om att få några timmars uppskov. Telepatiskt har Edit till slut lyckats få kontakt med honom. Med hot om Guds straffande hand har hon fått David att inse hur vidrigt han betett sig mot andra, inte minst sin fru och sina barn. Han vädjar om ytterligare några timmars uppskov med uppdraget som körkarl för att kunna träffa sin miss-handlade hustru och be om förlåtelse.

Att sätta upp *Körkarlen* nu skulle kunna vara ett sätt att vara aktuell när covidpandemin härjar. Detta var dock inte tanken från början, säger Stinnerbom. Inte heller *Våld i nära relationer* – ett annat aktuellt ämne som teaterpjäsen tangerar – fanns medvetet med som något som skulle belysas när manuset skrevs.

Nej, på samma sätt som Lagerlöf

frångick sitt uppdrag att skriva en pamflett mot tuberkulospandemin och istället belysa och reflektera kring kampen mellan ont och gott, hade Stinnerbom och teatern inte en tanke på att vara dagsaktuella. Istället är det den existentiella kampen mellan ont och gott som ska vara fokus i berättelsen. Kärlekens oövervinneliga kraft är det viktiga budskapet, såväl för Selma som för regissör Stinnerbom och Västana-teatern.

Fick man fram detta trovärdigt? Nja, kanske förmådde inte teatern riktigt gripa mig. Men Stinnerbom lyckades lyfta fram pjäsens budskap i samtalet efteråt. Han och ensemblen vill med pjäsen – liksom Selma för mer än hundra år sedan – hävda att det finns godhet i alla människor, även i den värsta usling. Det gäller att möta ont med gott, våld med kärlek.

Detta är knappast åsikter som förs fram frekvent i dagens debatt om brott och straff. Tvärtom är det kontroversiellt i ett debattklimat där hårdare straff och vedergällning är det enda som lyfts fram när samhället ska möta ondska som krig och mord, skjutningar och grovt våld.

Så min fundering blir: Var står du och jag när det gäller dessa existentiella frågor om kampen mellan det goda och det onda, som nu är konkreta i vår samhälleliga vardag? Är vi beredda att återstarta **KRUM**, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering och med Hasse Alfredsson och Tage Danielsson utropa *Släpp fångarne loss*? Ställer vi fortfarande upp på sextiotalets paroll *Make love not war*?

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 3
ÅRGÅNG 21
september 2021

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2. Glöm inte att ange namn och adress!

Innehåll

Kampen mellan det onda och goda	1
Hur ska det bli? Hur ska vi ha det?	2
Bråttom men inte kört	3
Genom mitt köksfönster	4
Det rätta, det goda och det sanna.	
Tre grundfrågor i nutida politisk filosofi	5
Om bildning och popularitet	6
Liljeholmens folkhögskola expanderar centralt i Linköping	7
Särningen från Öland	8
En annan sida av minnena	10
Ny satsning på folkhögskolan i höstbudgeten	11
27 år som redaktör	11
Folkhögskoleforum 2021	11
Veteranträff Region väst	11
Jaga alla – både langare och köpare	12
Hur ska vi lösa gängkriminaliteten?	12

Redaktionskommitté

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Per-Ola Jansson
braxnaspoj@gmail.com

Tore Mellberg (layout)
tore.mellberg@gmail.com

Föreningens postadress (ordförande)

Folkhögskoleveteranen
c/o Björn Grip
Sturegatan 9B
614 32 Söderköping
epost
bjorgngrip@hotmail.com
tel 070-540 95 79

Kassör
Kent Jonelind
Marielundsvägen 7
824 31 Hudiksvall
epost
kent.jonelind@gmail.com
tel 070-550 37 59

Folkhögskolan i framtiden – en uppsatstävling

Veteranföreningens styrelse utlyste inför vårt förra nummer en uppsatstävling eller appell på temat **Folkhögskolan i framtiden**. I den tid vi lever är folkhögskolan ifrågasatt av delar av det politiska etablissemangen. Det vore därför bra och det kan bli en viktig motståndshandling om många vill formulera sig kring folkhögskolan och dess betydelse nu och i framtiden.

Appellen lockade inte, kan vi konstatera. Vi fick inga bidrag. Möjligen kan det ha ett samband med att de i läsekretsen som vill medverka just nu är upptagna av att författa bidrag till **Nya Folkhögskoleminnen**.

Styrelsen har lovat återkomma i ärendet. Ett bra initiativ är trots allt ett bra initiativ! I nästa nummer kommer vi att ta upp frågan igen.

Redaktionen

Hur ska det bli? Hur ska vi ha det?

Urban Lundin

För ett par veckor sedan kunde man i tidningarna läsa att det i Italien föds 1,26 barn per kvinna. Bra eller dåligt? Dåliga nyheter enligt de gråterskor som kallas demografer. Oj, oj, oj säger de, hur ska vi då klara av att ta hand om de äldre generationerna? Alltför få barn gör det omöjligt att sörja för vården av våra äldre.

Så där har de hållit på i decennier! Men deras ojämda är helt irrelevant. 1,26 barn per kvinna gör att befolkningen minskar. Och det är exakt vad som krävs! För vi är redan för många människor på jorden. Demograferna verka inte fatta enkla matematiska samband. En 2 %-ig tillväxt per år innebär en fördubbling på 35 år, en fyrdubbling på 70 år och en åttadubbling på 105 år, och så vidare. Hur länge kan detta fortgå, innan vi helt har sägat av den gren vi sitter på?

Den kloke Hans Rosling förutskickade att befolkningsökningen skulle plana ut kring en befolkning på drygt elva miljarder runt år 2050, när levnadsstandarden ökat, så att kvinnor inte längre behöver föda barn för att få en trygg ålderdom. Han fick kritik för att han nog underskattat klimatfrågan. Jag tror att om han återvände till jorden, skulle han ge kritikerna rätt, när han fick uppleva hur vi dag kämpar med krig, pandemier, jättebränder över stora delar av världen, avsmältning av isar, översvämningar, överexploatering av naturresurser, förstörelse av sötvattenkällor osv.

Vi måste minska befolkningen samtidigt som vi ser till att hitta lösningar på hur vi ska ta hand om våra äldre trots befolkningsminskning. Ty varje tillkommande barn i västvärlden är ett stort klimathot. Den som avstår en tur och returresa till New York minskar sina utsläpp med 1,6 ton och den som låter bli att skaffa bil sparar 2,4 ton. Detta ska jämföras med att avstå från att skaffa ett (eller ett till) barn. Där sparar man hela 58,6 ton per år, menar forskarna (källa Hanne Kjölter, DN).

Så jämfört med en billös ett-barnsfamilj som är vegetarianer kan en barnlös fläska på med bil, biff och ändå ha "poäng" så det räcker mer än väl för att månadspendla till Thailand, skriver Kjölter.

Ska man inte få skaffa barn längre?! Givetvis ska man kunna skaffa barn, men om var och en ser till att vara upphov till högst två barn, så skulle det innebära att befolkningen minskar. För någon nöjer sig med ett barn, andra kan inte få, alternativt vill inte ha, barn. Så om en tvåbarnsnorm per person lanseras och vinner gehör, skulle jordens befolkning minska.

Bråttom men inte kört

Per-Ola Jansson

Stefan Edman

Stefan Edman är för de flesta natur- och miljöintresserade människor i Sverige en välkänd gestalt. Men för oss folkhögskolevänner synnerligen välkänd. Han var mellan åren 1975-1995 lärare på S:t Sigfrids folkhögskola, eller *Kronoberg*, som de som jobbar där kallar sin skola. Han är bohuslänning och har en examen i naturvetenskapliga ämnen från Göteborgs universitet när han tillträder sin tjänst.

Redan under tiden på S:t Sigfrid skrev han böcker för en bred publik. Idag har han gett ut ett 50-tal böcker. Han har gjort betydande insatser för att öka miljömedvetandet, inte bara för folkhögskolans studerande, utan för oss alla. Hans CV är överväldigande. Under en tid var han kopplad till regeringskansliet som talskrivare, utredare och påskyndare. Han förknippas kanske främst för idén om *Det gröna folkhemmet*. Han har suttit i Naturvårdsverkets styrelse och varit ordförande i Svenska Naturskyddsföreningen. 2009 tilldelades han *H.M. Konungens medalj i guld av 8:e storleken* med högblått band, med motiveringen "För framstående insatser för miljön".

Nu är han vid 75-års ålder intensivt engagerad i arbetet med att lösa problemet med klimatförändringarna.

Många frågar sig säkerligen hur man informerar sig på bästa och enklaste sätt om allt som har med klimatförändringen att göra. Vi lever nu i en stormflod av information och politiska utspel, som rullar över oss. Ett bra tips är att läsa Stefan Edmans senaste bok *Bråttom men inte kört*, Votum förlag 2020. Jag har läst den,

och här följer ett försök till en sammanfattande överblick med påpekanden om det som jag finner vara det viktigaste. Bokens underrubrik är: *Frågor och svar om klimatet*. På 208 sidor ställs och besvaras 151 frågor med korta och koncisa svar, inordnade i tio kapitel.

Klimatarbetet kan tyckas trögt, kanske hopplöst. Vad betyder mina egna försök att minimera mitt eget utsläpp av växthusgaser? Är det inte ett *systemskifte* som måste till? Vad krävs för att ett sådant "mirakel" skall bli verklighet? Innan det amerikanska presidentvalet hösten 2020, så var mycket osäkert om hur klimatarbetet skulle fortskrida eftersom Vita Huset hade lämnat 2015-års Parisavtal om klimatet. Nu vet vi att den nuvarande presidenten och hans stab arbetar aktivt för att USA skall nå så breda och effektiva klimatöverenskommelser som möjligt med de länder som skrivit under Parisprotokollet.

Boken innehåller knappast någon polemik med de s.k. klimatförnekarna. Utgångspunkten är FN:s och IPCC:s analyser av klimatläget. Under rubriken *Förnuft och mod* inordnas vilka förändringsmöjligheter vi kan hoppas på, vilka förändringar som *marknaden* kan åstadkomma och vilka möjliga förändringar vi kan förvänta oss att *politiken* kan leverera. Några exempel på viktiga spelare på marknaden är fondförvaltaren *Blackrock* som förvaltar 70 000 miljarder kronor. Den fonden har lämnat samarbetet med de 2 700 företag som inte lever upp till klimat- och hållbarhetsmålen. Bill Gates tvingar *Microsoft* att arbeta för en reduktion av företagets koldioxidskuld som motsvarar företagets alla utsläpp sedan 1975; detta mål skall nås senast 2050. Från 2025 skall *Microsofts* alla anläggningar drivas med förnybar energi. En chockerande uppgift är att om nio år kan *internetsystemet* generera ett lika stort klimatutsläpp som den globala bilismen. Motsägelsefullt är att viktiga spelare på finansmarknaden både stöder fossilprojekt samtidigt som man går ut med att man inte beviljar lån till verksamheter baserade på fossila bränslen. De fem största oljebolagen satsar fortfarande stora belopp på lobbying för

Foto: Från Marstrand, Per-Ola Jansson

att hindra och fördröja en övergång till fossilfri energiproduktion.

USA, Kina, Indien och EU är de viktigaste spelarna vars politiska handlande kommer att bli avgörande för att nå Parismålen. Kina är nu världens största utsläppare, men är samtidigt den stat som satsar allra mest på en övergång till förnybar energianvändning. Kina satsade 2019 åtta gånger mer resurser på vind- och solkraft än kolkraft. Indien satsar mer på förnybar energi än olja och kol. USA annonserade 2020 om en reduktion av växthusgaserna med 26-28 %. EU är den mest beslutsamma spelaren som genom sitt *The European Green Deal* kommer att reducera utsläppen med 50 % 2030, och nå ett nollutsläpp 2050.

Edman är optimistisk med tanke på den snabba tekniska utvecklingen och den dramatiskt ökade lönsamheten för sol- och vindkraften, ett "uppvaknande" näringsliv, Europas *Green Deal* och den snabbt ökande medborgaropinionen i de demokratiskt styrda staterna.

Läsaren får svar på 7 frågor i en utförlig och fin genomgång av jordens klimathistoria och dess komplexitet. Hur den "feber" uppkommit som jorden nu lever i redovisas med hjälp av 13 frågeställningar. Växthuseffekten som begrepp, dess uppkomst och "mekanism" förklaras ingående. Trots att klimatet har växlat under de 4,5 miljarder år som jorden existerat råder det inget tvivel om att mänskligheten påverkar utvecklingen. Sedan ungefär 1970 är det väldigt tydligt att den av oss skapade växthuseffek-

ten rubbar klimatet samtidigt som ”de storskaliga och naturliga klimatomstörningarna” fortfarande verkar. Hälften av de klimattutsläpp som är relaterade till vår tid på jorden har ägt rum sedan 1987 fram till idag. Vi befinner oss nu i en antropogen tidsepok, *anthropocen*, i vilken människans påverkan på jordens yta och dess klimat är storskaligt geologisk.

Med *tipping points* menas att klimatiförändringarna närmar sig en nivå då oåterkalleliga, kumulativa förändringar skapar en skenande utveckling med dramatiska konsekvenser. De ”klossar” som är de viktigaste och helst inte bör rubbas är jordens isar, både de till havs och de som täcker Arktis och Antarktis, våra skogar, permafrosten, golfströmmen och andra viktiga havsströmmar.

Professor Johan Rockström vid Potsdaminstitutet i Berlin hävdar nu att den nuvarande klimatsituationen börjat röra sig mot en *tipping point*, medan andra hävdar att vi *inte* gjort det.

Efter att vi fått en genomgång av vad som *händer just nu*, vilket är synnerligen alarmerande, får vi ta del av det som trots allt är hoppfullt, de klimatpositiva trenderna, med tio exempel. De viktigaste är att kol och oljeförbränning minskar, framförallt i Europa och USA, att de största ”klimatbovarna” endast är 100 stora företag och den växande massrörelsen i folkopinionen, med *Fridays for future* som ett lysande exempel.

Vi får en omfattande genomgång av situationen i Sverige. Här får vi svar på 97 frågor (!) om allt från våra transporter, livsmedel, vårt stål och metaller, skog och trä och hur vi kan komma fram till en ”sundare” köpfest. Sveriges be-

römda självkänsla kan stärkas ytterligare om vi tar chansen att bli klimatomställningens verkliga förebild, vilket är fullt möjligt enligt Stefan.

Den oro som ett antal gymnasister känner inför klimatiförändringen redovisas i en studie som Marie Ojala vid Örebro universitet genomfört. De som mötte utmaningarna som optimister bars upp av fyra egenskaper:

- De bars upp av en känsla av mening i livet, kanske med grunden i en politisk ideologi eller religiös övertygelse
- De var övertygade om att problemen kan lösas
- De uttryckte ilska mot politiker och företagsledare som gör för lite
- De letar aktivt efter goda trender och var själv engagerade för en förändring.”

Stefan Edman avslutar stilenligt med att beskriva den förundran, som han så många gånger i tidigare böcker gett uttryck för, genom vackra bilder av livet på jorden. Han förundras över hur Sveriges vanligaste fågel, *lövsångaren*, varje år återkommer från sitt vinterviste i Östafrika till skogen bakom hans bostad i Ljungskile för att ”sjunga och älska”. Stefan lämnar sista ordet till Göran Sonnevi:

*I varje bit bröd
Jag tar i munnen
Finns alla människor
Hela jorden, hela himlen
Och alla stjärnorna*

Boken är utomordentlig att ha till hands när klimatfrågan ”bränner till”, om man tror på att fakta är viktiga.

Förnekarna är oftast resistent mot fakta. I deras fall är det en fråga om andra övertygelser. Stefan lotsar läsaren varligt fram i klimatfarleden. Naturligtvis finns det okarterade grund kvar att se upp för. Det är omöjligt att få svar på alla frågor, men bokens svar på de 151 frågorna täcker förhoppningsvis de viktigaste.

När jag läser tabellen över vilka länder som släpper ut mest växthusgaser förvånas jag inte. Men när jag ögnar igenom vilka länder som per capita släpper ut mest ser jag att Estland landar på andra plats, efter Saudiarabien, vars utsläpp nästan är detsamma ! Varje est släpper alltså ut drygt 18 ton/år, medan en svensk, långt ned i tabellen, drygt 4 ton. Hur kan det komma sig?

Genom mitt köksfönster

Lena Skördeman

Köksfönstret är skuggat av druvklasar tills björktrastarna hittar dem.

Här går jag milt tillfreds sedan hembygdsföreningen kunnat hålla sitt årsmöte här i Talldungen i kyrkbyn,

efter halvtannat år av digitala lösningar. En augustimjuk bris fanns kring oss och en blid sol, och en livligt hackande gröngöling.

Hur kan man lovorda ett årsmöte utan att bli parodisk?

Härom året skrev jag så här om en annan sammankomst:

Ett möte.

Åtta människor en sensommarkväll

Samlade till ett första möte inför en uppgift.

Lyssnande. Försiktiga ord.

Lugna frågor.

Så småningom ett och annat förslag som möts med respekt, och ideer som hakar på och går vidare.

Små exempel ur livet och någon rolig historia. Kaffe och smörgås, och mera skratt och sammanfattning, och planer för att fortsätta.

Så mycket möte. Så mycket god vilja!

Det rätta, det goda och det sanna Tre grundfrågor i nutida politisk filosofi

Bernt gustavsson

Bernt Gustavsson. Foto: Tidskriften Folkhögskolan

Tänkandet om samhällets utformning har långa anor bakåt i tiden, men kommer igen i förnyad form i vår tid. Jag håller just nu på att ge ut en bok om dessa frågor. I denna artikel presenterar jag huvuddragen.

1971 kom det ut en bok som lägger grunden för och förnyar den politiska filosofin under flera decennier. Det är en bok skriven av den amerikanske filosofen John Rawls och behandlar frågan om rättvisa på ett nytt sätt, med hjälp av tidigare tänkare, inte minst Kant. Rättvisa och rättigheter behandlas som universella frågor, *det rätta* gäller alltid och överallt. Det är just detta som ger upphov till flera av motreaktionerna. Först ut är *kommunitarister*, ibland kallade "gemenskapare" som hävdar de olika samhällenas och kulturernas egenart, deras traditioner, religioner och berättelser; de skiljer sig åt och är unika, *partikulära*. Kommunitaristerna formulerar kriterier för vad ett gott liv är, *det goda*. Dessa bygger alltså på ett resonemang om *det särskilda*, och

menar att de universella värdena, framhävda av liberala förespråkare, talar om något som kanske bara är en norm för den västerländska kulturen och som används för att förtrycka andra kulturer.

Identitetspolitik är ett begrepp som knyter an till frågan om universalitet och det partikulära. Dess främsta namn är den franske begrepps- och idéhistorikern Michel Foucault. Han betonar det ständigt pågående förtrycket som råder mellan hierarkiska nivåer i samhället, som de mellan män och kvinnor, mellan vita och svarta och mellan hetero- och homosexuella. Dessa identiteter kan sedan ligga till grund för politiska aktiviteter som mestadels syftar till att frigöra förtryckta identiteter från denna normerade maktutövning. Både kommunitarister och identitetspolitiker poängterar grupperns olikheter och skillnader. De utövar ett motstånd mot den europeiska universalismens anspråk på att tala för alla. Denna motsättning mellan det universella och det partikulära behandlas i min bok med hjälp av olika tänkare som söker liera och länka samman de skillnader som i den politiska debatten ser ut som oförenliga. Dessa tänkare är Martha C Nussbaum, Paul Ricoeur, Hannah Arendt och Seyla Benhabib. Var och en är särpräglade tänkare med stort inflytande över vår förståelse av det politiska. Detta utgör bokens första avdelningar – *det rätta*, *det goda* och försöken att förena dem. Uttryckt på annat sätt: det finns en möjlig hållning "mellan objektivism och relativism". Eller som den afrikanske filosofen Appiah uttryckt det: "*There will be times when two ideals – universal concern and respect for legitimate difference*

Vi har nu inarbetat flera typer av artiklar i Veteranen, artiklar som vi kunnat njuta av under en kortare eller längre tid:

Poesihörnan, Konsthörnan, Naturrutan (sedan ett par nummer tillbaka i redaktör Janssons händer). Nu vill vi tillföra också ett **Filosofiskt rum**. Vi inleder med Bernt Gustavssons introduktion av sin nya bok.

– *clash...there are some values that are, and should be universal, just as there are lots of values that are, and must be local*".

Det sanna tar sin utgångspunkt i det som kommit att kallas "postsanningens tid", uttryckt som "alternativa sanningar" och "falska nyheter". Kärnan är att vetenskaplig kunskap inte längre är allenarådande som underlag för politiska beslut. Det exemplifieras oftast med amerikanska presidenters uttryck, som Nixons Watergate och Bush som säger att han går på sin "*gut feeling*" när han fattar svåra beslut, fram till Trump som sätter rekord i ljugande och falskhet. I boken beskriver jag denna förnekelse av vetenskaplig kunskap om klimatet och populistiska föreställningar som attackerar sanningsanspråk inom olika områden. Frågan blir hur en strävan efter sanning tar sig uttryck i filosofin, i vetenskapen, i politiken, litteraturen och konsten. Denna samfälliga strävan efter sanning utgör alternativet till förnekelsen av sanning. I filosofin och vetenskapen finns hävdvunna kriterier för sanning, i den politiska teorin finns förklaringar till varför det ljugs i så hög grad inom politiken, särskilt i den rörelse som går under namnet *populism* eller i nykonservativa strömningar. Jag försöker besvara frågan hur denna strävan efter sanning tar sig uttryck inom olika områden och hur denna strävan kan bidra till försoning i en polariserad tid och därmed stärka den demokratiska utvecklingen.

Om bildning och popularitet

Per-Ola Jansson

Ulf Lundell år 1976 och 2019. Foto: Owe Sjöblom/TT - Ulf Lundell

Såg ni dokumentären om Ku Klux Klans historia? Inte? Gör det i så fall på SVT Play. Där får man veta att en av organisationens fäder uttryckte sig i grunddokumenten med latinska och grekiska termer och begrepp. Man kan ana vilken målgrupp han vände sig till på 1870-talet, plantageägare som levde ett liv med europeisk framtoning, belästa och lackerade med civilisation. En modell återgavs av Quentin Tarantino i filmen *Django Unchained* med Leonardo DiCaprio i rollen som verbal, påläst och fasansfull slavägare med tidens trendiga föreställningar om sambandet mellan ras och intelligens. Sydstatsflaggan, än idag symbolen för det som gått förlorat för den vita överklassen i "the Dixies", vajade inne i Capitolium under stormningen i januari. Men ändå har en nydanad, amerikansk folklig kultur blivit ett viktigt arv till västerlandets kultur, jazzen, vars rötter återfinns i USA:s syd-stater. En unik nyskapelse där afrikanska synkoper möter irländsk-keltisk folkmusik. Den kan ses som en gestaltning av den förtvivlade misär som delar av USA:s svarta befolkning levte i efter slaveriets upphörande. Men jazzen ingår sedan länge i det som kallas för konstmusik och avlyssnas av en krympande skara "kulturnördar" världen över.

Men populärkulturen, i alla dess olika uttryck, har intagit den kulturella scenen. Den omfamnas nu av en bred allmänhet. Ibland händer det att populära uttryck

och kulturfigurer förvandlas, eller dekonstrueras, för att ingå i en högre form av kultur, det som t.ex. har hänt med jazzmusiken. Men fortfarande speglas den gamla konflikten mellan *finkulturen* och den *folkliga* i den svenska kulturpolitikens omfattande stöd till den förstnämnda; den ses av många som ett stöd till en *kulturelit* som gynnas av omfattande skattesubventionerade biljetter till opera- eller teaterföreställningar. *Folket* får hålla tillgodo med enklare nöjen på marknadens villkor, med vad en sådan som Bert Karlsson erbjuder.

Bert har spelat en nyckelroll i dansbandsmusikens erövring av en stor publik. Idag har vissa dansband erövrat kulturstatus, inom en för Sverige ny kulturform. Ulf Lundell har som traditionell rockmusiker erövrat en plats på *kulturparnassen* genom sina låttexter, i sina romaner och utgivna dagböcker. Han framställs nu som en jämlike med Strindberg i sin egenskap av versmakare, och som en okuvlig sanningssägare. Håkan Hellström drar fullsatta konserter på Ullevi tre dagar i rad med sina låtar om lycka, besvikelser och drömmar. Sveriges idag mest kände gitarrist, Yngwie Malmsteen, har av tidningen *Young Guitar* utnämnts till världens bästa gitarrist. Malmsteen hör idag hemma i det som kallas *Neo-classic-metal*. Han är alltså hårdrockare, men han har sitt ursprung i barockmusik. Bachtelman går igen i hans nyskapande hårdrockmusik. Idag bemöts popu-

lärmusiken i form av rock, dansband, country och folkmusik med samma grad av vördnad som all konstmusik. Fredrik Strage i DN, Andres Lokko i SvD och Per Sinding-Larsen i SVT skildrar rock med samma utrymme och professionalitet som konstmusikrecensenter bedömer konserter i Berwaldhallen.

Idag är man illa ute om man försöker nedvärdera populärkulturen. Den har tvärtom blivit den dominerande kulturella uttrycksformen i alla sina olika genrer. Det förakt som den fått utstå både före och efter 1968 ("*Doing the omoralisk schlagerfestival*") är idag inte politiskt korrekt. Lill-Babs är sakrosankt och krimlitteraturens framgångar möts med vördnad. Jan Guillous omfattande författarskap, krönt med "*Det Stora Århundradet*", hyllas dock av många kritiker främst för sin heroiska och outröttliga möda, framför de litterära kvaliteterna den uppvisar. Stieg Larsson, vars milenniumtrilogi sålts i över 100 miljoner ex., respekteras fullt ut som högvärdig litteratur, både här hemma och utomlands. Stieg Larssons främste svenske konkurrent när det gäller upplagornas storlek, Signe Peterséns böcker, fick dock aldrig erfara något erkännande som god litteratur. Under pseudonymen *Sigge Stark* sålde hon mer än 4 miljoner böcker, och det endast med utgåvor i vårt eget land. 1900-talets i särklass populäraste svenska författare, är den som mötts med störst förakt av litteraturkritiken.

Vid en familjesemester i Frankrike var min son Arvid, då 13 år gammal, knappt kontaktbar. Han försjönk helt i Tolkiens berömda romaner. Romanerna om Harry Potter hör väl hemma i samma kategori? Rowling är väl en arvtogare till Tolkien? Vad jag förstår så slår hennes upplagor allt annat i den litterära världshistorien.

Astrid Lindgren fick aldrig Nobelpriset, vilket förargat många. Det har bidragit till att stärka många förakt för den snobbiga och högbrynta Svenska Akademien. Men Jorge Luis Borges fick inte heller något Nobelpris, trots att han otvivelaktigt är en av 1900-talets litterära giganter vad avser lärdom och konstnärlighet. Men när Bob Dylan fick Nobelpriset kolliderade de två smaknormerna,

och ansågs av många som ett obegripligt drag av Akademien. En simpel popsångare, kan det vara något? Och påståendet att hans texter skulle vara högklassig litteratur möttes ofta med ironiska leenden.

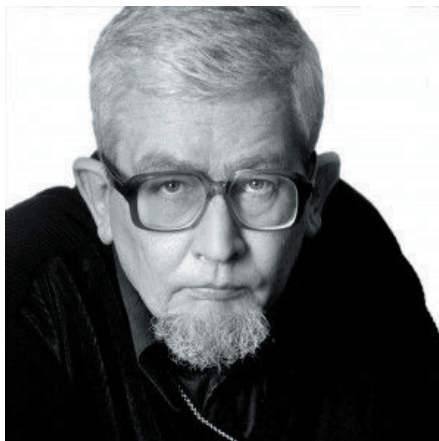
Så, då uppstår frågan huruvida det är rimligt att den omfattande populärkulturens alster skall beaktas, kännas till, av den som vill kalla sig allmänbildad. Bör **Voldemort** vara en välkänd figur, eller inte? Bra är väl, om barnbarnen slukar Rowlings böcker, att far- och morföräldrar är någorlunda förtrogna med fenomenet Harry Potter. P-O Enquist ansåg att det inte var så viktigt **vad** barn läser. Vad skit som helst är bättre, än att inte läsa alls.

Sven Delblanc, en av Sveriges vitt-raste och lärdaste författare, recenserar Tolkiens *Sagan om Ringen* i Arbetarbladet 1959. Han är då 28 år och uppfattar boken som "ett pretentiöst pekoral". Han finner att "onatur, konstruktion och falskt djupsinne dominerar 500 mycket sega sidor." Sven Delblanc avskydde dessutom "barnlitteratur." Han läste Hjalmar Bergman vid tio års ålder, men han bekänner att han inte förstod särskilt mycket. Selma Lagerlöf dög inte heller för den brådmogne läsaren, "allt var ju bara påhitt".

Sven Delblanc deltog 1984 i en presentation i SvD, då ett urval kulturpersoner fick skildra "10 romaner jag minns". Han fokuserar mot slutet på Vilhelm Mobergs författarskap. Moberg får representera en s.k. *enkel författare*. Han hade under sin levnad en stor publik, men fortsatte att ha det efter sin död, vilket Sven Delblanc tycker är "mycket intressant", eftersom det kan tyda på att god litteratur även kan omfattas av en stor läsekrets. Avslutningen är klargörande, tycker jag:

"Mobergs problem var kanske att han skrev i slutet av romanens blomningstid, då teoretiker och intellektuella försökte förädla plebejen, avvärpa den fiende man inte kunde besegra".

Litteratursociologin ägnar sig åt folks läsvanor. Lars Furuland, vän med Delblanc, var en av de första forskarna i Uppsala i denna genre. Han tryckte på att det var en nödvändig uppgift för litteraturforskningen att ta reda på varför folk läste s.k. "sämre litteratur". Sven Delblanc har i en skräna, med inslag av

Sven Delblanc Foto: Stewen Quigley

självironi gjort upp med Ulf Lundell och dennes succéroman *Jack*, en roman som väckte ilska i delar av den svenska litterära parnassen. Det sågs som sensationellt att en roman av det slaget sålde en upplaga på 200 000 ex. Den borde inte läsas av så många! Ulf Lundell kallas i skränan för *Bunny Boy* av Delblanc. Han låtsas vara främst upprörd över Lundells kärleksbeskrivningar, som tillåter mannen att alltför snabbt lägga den tillsynes motståndslösa kvinnan, i motsats till de erotiska drömmar Delblanc bar på i sin ungdom, och som aldrig var möjliga att förverkliga. Så här låter det:

- Du kan inte, förstås
- Vad då kan?
- Du skulle aldrig kunna randa ihop en

skön story om att sätta på en brutta...

- Vad som i den vägen eventuellt förevarit är min, och som jag hoppas, brutternas ensak, men om du vill kan jag berätta om en gång, då jag inte satte på en brutta.
- Vaffan är det och berätta?
- Det var en sommarnatt i det blommande Sörmland, och jag vandrade hand i hand med en flicka längs en av provinsens sjöar, översållad av näckrosor, och natten var mild och öm, och doften från markerna mycket stark, och under inflytande av sommarens virak och av Pans fågelpipa i snåren insåg vi mycket snart, att vi älskade varandra över allt på jorden...
- Och sen satte du på bruttan?
- Jag tycker inte om det där uttrycket, *Bunny Boy*. Det antyder en ensidig aktivitet från mannens sida, men i det sinnrika samspel vi kallar kärlek, är bägge parter lidelsefullt engagerade, på ett sätt som din slappa porrprosa inte har en aning om...
- Lagg av alltså. Hur vart de med den där bruttan, då...
- Det var ingen brutta, det var en gudinna som vandrade vid min sida och ibland sjönk i min famn, och kanske förnam också hon mig som en ung gud, jag vet inte. Så kan den visa naturen ibland upphöja oss genom kärlekens apoteos...
- Jamen, för helvete, kom till saken!

Veteranen noterar

Liljeholmen folkhögskola expanderar centralt i Linköping

(31 aug 2021)

I samband med skolstarten höstterminen 2021 startar Liljeholmen folkhögskola undervisning i nya lokaler på Sankt Larsgatan. Ambitionen är att fler ska få möjligheten att gå folkhögskola i Linköping och göra skolan tillgänglig för fler.

Liljeholmen har tidigare haft lokaler i Skäggetorp, men då Willhem bygger om den fastighet folkhögskolan nyttjat till bostäder blir detta en möjlighet att tänka nytt. Efter många överväganden fram och tillbaka ser man nu möjligheten att satsa centralt.

I de nya lokalerna kommer det erbjudas tre olika utbildningar: en termin-

slång vårdkurs, Studiemotiverande folkhögskolekurs på 13 veckor samt Allmän kurs på gymnasienivå. Allmän kurs är på samma nivå som komvux – men med fler individuella anpassningar och mer undervisning på plats.

Särlingen från Öland

Jörgen Håkansson

Erik Johan Stagnelius, född 1793 i Gärdslösa på Ölands östkust, var om någon den fula ankungen vars hamn dolde en svan. Men det var ingen vit parkdammssvan utan en sällsyntare svart. Så skriver Gunnar Ekelöf i ett förord till en bok med urval av Stagnelius dikter. Man kan också säga att ett senare allmänt gängbart namn på folk av hans art är skalder i fördömsen. Hans korta bohemliv slutade i ensamhet. Han dog 1823 i Stockholm gravt märkt genom missbruk av alkohol och opium utan att ens få uppleva sin 30-årsdag.

Erik var son till prosten i Gärdslösa, Magnus Stagnelius, som sedermera 1810 blev kallad till biskop i Kalmar, dit familjen då flyttade. Trots fem syskon var han redan som barn en enstöring. Han gick aldrig i skola och lärde sig läsa genom att ensam gå omkring på kyrkogården och foga bokstäverna till ord. Hans lärare blev faderns biträde, pastorsadjunkten Per Brusenius. Den unge gossen skådade tidigt i sin fars bibliotek in i den värld som böckerna uppenbarade för honom. Fadern å sin sida upptäckte snart sin sons unika begåvning. Erik rörde redan i mycket unga år sitt intresse och fallenhet för poesi. Myt, legend, folktro och saga fånglade honom och bland de klassiska författarna sökte han sig främst till Metamorfosernas Ovidius, men gjorde sig även hemmastadd i Bibeln och psalmboken m.m. Sina akademiska studier i Lund och Uppsala avslutade han 1814 med en anspråkslös juridisk examen, som gav honom tillträde till ämbetsmannabanan. Från 1815 till sin död tjänstgjorde han i en underordnad

befattning på Ecklesiastikexpeditionen i huvudstaden. Plågad av sjukdom gjorde han därvid flera avbrott, för vistelse i föräldrahemmet i Kalmar.

Romantiken i Sverige

Något förenklat kan man säga att i vårt land har man av hävd betraktat en platonisk färgad idealism som det romantiska tänkandets grundval. Till skillnad från den tidigare klassicistiska epoken kan vi nu från 1800-talets början se en förnyelse av litteraturens motivmaterial, närmare bestämt romantikernas intresse för sagomotiv och naturmyter, för medeltidens miljöer och kristna symbolik samt för den fornnordiska och antika mytologin. Romantiken är fantasikonst, som hyllar det förflutna, man introducerar förut okända eller icke godtagna versformer.

Erik Johan Stagnelius brukar oftast av litteraturprofessionen betraktas som en av våra främsta romantiker, kanske den främste. Till sitt tänkesätt kan han ofta förvåna. *"Som regel framställer han natten som en lycklig tillflykt, fylld av ljuva drömmar fantasier, medan morgonrodnaden bara medför pina och elände. Efter en dag då han känt sig drabbad av föraktet, som kvälvor och förtrycker, kunde han söka sig hem till sin nattliga ensamhet, där brännvin och opium alstrade tröstande drömmar och fantasier. Men när natten övergår till morgon är plågan och det pinande ljuset tillbaka"* (Sven Delblanc i *"Nattens ljushet, gryningens plåga"*) i en notis om Stagnelius i *"Den svenska litteraturen"*.

Månen är vidare den himlakropp som särskilt intresserar honom. Den lånar sitt ljus från den gudomliga urkällan, den är en helig spegel, en klar symbol för det jordiskas öden.

Suckarnas Mystèr

Lärodikten *Suckarnas Mystèr* ger uttryck för Stagnelius dualism och handlar om livet som *"evig dubbelhet och enhet"* och sucken, som består av in- och utandning är denna dubbelhets symbol, säger dikten. Stagnelius slår fast att *"makten att begära"* och *"tvånget att försaka"* är de två krafter eller lagar som hör ihop som ut- och inandning. Sucken uttrycker vemodet, längtan och besvikelsen, som dessa lagar genererar i allt levande. I dikten beskriver

Stagnelius hur naturen och mycket annat lyder under dessa lagar: havet, månen, vinden, våren, näktergalen, allt suckar under besvikelsens och den ouppfyllda längtans plågor. Det är striden mellan dessa två poler, som på djupaste existentiella allvar är dramat i hans lyrik. Dikten innehåller sex undersköna verser. Jag återger vers två.

Tvenne lagar styra mänskolivet.
Tvenne krafter väva allt, som födes
Under månens vanskelige skiva.
Hör, o mänska! Makten att begära
Är den första. Tvånget att försaka
Är den andra. Skilda åt i himlen,
En och samma äro dessa lagar
I de land där Achamot befaller,
Och som evig dubbelhet och enhet
Fram i suckarnas mystèr de träda.
Mellan livets sorgesuck och dödens
Mänskohjärtat vacklar här på jorden,
Och vart andedrag förkunnar
Dess bestämmelse i sinnevärlden.

Lyrik, epik och drama

Stagnelius litterära produktion omfattar lyriska, episka och dramatiska dikter och är trots hans korta verksamhetstid mycket omfångsrik. I sin tidiga diktning rör han sig i världar som den nordiska, klassiska och den kristna. Hans första stora epos *"Gunlög"* är inspirerat av isländsk mytologi. Om smålandsflickan *"Blenda"* handlar en kommande versberättelse där hon tillsammans med hemmavarande kvinnor med list avlivar en dansk här. *"Torsten Fiskare"* har sagomotiv och utspelas på Blå jungfrun. Ett antal religiösa dikter sammanfaller i tiden med den psalmdiktning som var modebetonad inför 1819 års psalmbok. Hans religiösa problem blev vid denna tid djupt personliga och krisartade.

1818-20 handlar dikterna ofta om omvändelsen. Han framställer det ofta som en omvändelse från antikt till kristet. I sonetten *"Venus"* blir kärleksgudinnan en ångerfull Magdalena i öknen. Hans egen omvändelse 1821 sammanfaller med tidpunkten när första häftet av *"Liljor i Saron"* ges ut. Hans trosuppfattning uppvisar då en engagerad men oortodox kristendom. Dikterna uppvisar nu en världs- och gudsuppfattning som utgått från gnostiska föreställningar. Andra och tredje häftet av *"Liljor i Saron"* innehåller bl.a. dramat *"Martyrerna"*, som tilldrar sig i den romerska antiken. Ytterligare dramer kom

1822. I "*Bacchanterna*" uppträder Orfeus i hednisk version av Kristus, som går sin död till mötes genom att slitas sönder av rasande menader.

I dikt efter dikt skriver han om den fallna själens historia och tolkar sin egen heta sinnlighet och erotiska besvikelse genom den. Kvinnan, som är åtråns mål blir också den som skapar illusionen och besvikelsen. Ett av Stagnelius vanligaste och mest karakteristiska grepp är att skildra sin åtrå och besvikelse som drömmar.

Vad är kärlek? En narcissisk villa,
Känslor för en bild i vattnet stilla,
Härmande kristall elysiskt målad,
Grumlad av ett fallet löv, en vind.

När Stagnelius avled var endast en del av hans omfattande diktning utgiven i tryck. Lorenzo Hammarsköld hade insett hans begåvning. Han såg till att ge ut Stagnelius litterära kvarlåtenskap. Här visades Stagnelius lyriska bredd. Grundtonen i den världsförklaring han ger uttryck för är nyplatonsk.

Näcken

Förr i tiden var *Näcken* något verkligt för många människor. Han hade många namn och kallades *Strömkarlen*, *Bäckamannen*, *Forskarlen* eller *Kvarngubben*. Näcken var ett övernaturligt manligt väsen, som höll till i olika vattendrag. Näcken förekommer både i litteraturen som här hos Stagnelius och i konsten där inte minst Ernst Josephsons målning är mycket känd. Han ansågs vara en duktig spelman. Den bild de flesta svenskar har av honom är att det är en naken man beklädd med sjögräs, där han sitter vid en fors och spelar fiol. Man kan säga att Stagnelius dikt om Näcken är ett praktexempel på romantisk poesi. Här finns sagomotiv och naturmyt, vackra utsmyckande ord t.ex. "*gullmoln*", "*silfverbäcken*" och "*blomsterkrönta*". Hela dikten är fantasikonst.

På ett annat plan kan man med tanke på Stagnelius eget religiösa sökande skönja smärta över att ha förlorat den enkla och trosvissa kristendomens klara himmelsvision. Han återger med objektiv, ordknapp realism en scen där hans figur är föremål för hans medlidande. Dessutom vem utom Stagnelius hade drömt om att förknippa paradiset med nätter? Se vers fyra. Läs och njut av den vackra poesin, du får dikten med gammaldags stavning.

Quällens gullmoln fästet kransa.
Älfvorna på ängen dansa,

Och den bladbekrönta Necken
Gigan rör i silfverbäcken.

Liten pilt bland strandens pilar
I violens ånga hvilar,
Klangen hör från källans vatten,
Ropar i den stilla natten:

"Arma Gubbe! hvarför spela?
Kan det smärtorna fördela?
Fritt du skog och mark må lifva,
Skall Guds barn dock aldrig blifva!

Paradisets mänskensnätter,
Edens blomsterkrönta slätter,
Ljusets ånglar i det höga -
Aldrig skådar dem ditt öga."

Tårar Gubbens anlet skölja,
Ned han dyker i sin bölja.
Gigan tystnar. Aldrig Necken
Spelar mer i silfverbäcken.

Denna dikt är inristad i en fin minnessten utanför kyrkogårdsmuren, som omger Gärdslösa kyrka.

Amanda

Amanda, den älskansvärda, var Stagnelius sångmö och kvinnoideal. Hon framstår som en förtätad bild av all den kvinnlighet han längtade efter. Hans och hennes själar har av himlen skapats för varandra. Men hon förstår inte sin heliga uppgift utan försmår honom. I lärodikten "*Kärleken*" tror han sig ha insett att hon symboliserar hans eget forna jag: "*Blott mig själv jag älskar i Amanda*". Amandadiktens sista vers av fyra kommer nedan:

Men aldrig min tränad
Till målet skall nå.
Blek, suckande hånad,
Jag enslig skall gå,
Skall evigt, gudinna,
Lik stjärnan dig se
Högt över mig le
Och aldrig dig hinna.

Dikten "Kärleken"

Denna dikt har undertiteln "*En metafysisk lärodikt*" och är med sina femtiosju strofer den längsta i Stagnelius författarskap. Han uppåddar här hela sin konst för att skildra själens landsflykt i materiens värld, utifrån ett rikt och för dagens läsare svårforcerat, material hämtat i den grekiska mytologin. Horace Engdahl har i en skrift gett ut en vägledning, en guidad tur, genom "*Kärleken*". Detta för att läsaren ska finna sin väg fram i symbolernas skog och inte frestas att slå sig ned och dagdrömma till ordmusiken. I den omfattande dikten förekommer också

hans sångmö och stora kärlek Amanda i några förtätade avsnitt. Diktens strofform är asymmetrisk. Den består av sju rader. Av dessa faller den sjätte utanför rimschemat: aabccxb. Diktens första strofer är hållna i hoppfull ton. De handlar om ljuset och detta identifieras med den gudomliga livsprincipen i universum. Jag återger här diktens första strof, som ett kort "smakprov" på Stagnelius fantasirika ordkonst.

Ljuset vitt kring alltets kretsar råder.
Av dess kärlek svallar varje åder,
Glöder varje nerv i jordens kropp.
Dalens rosor det ur knoppen tvingar,
Ger åt örnen och åt fjäriln vingar.
Skiftande i tusen former, livet
Blomstrar för dess vink ur natten opp.

Till förruttnelsen

Slutligen återger jag den dikt där Stagnelius starka dödslängtan kommer till uttryck. Den är välkänd och poetiskt välljudande men innehållsmässigt kontroversiell för vissa. Dikten tillkom troligen 1817 då hans lyrik var genomdränkt av elegiska strömningar. Den erotiska lycka, som hans inbillning oavslutligt kretsade kring, var för honom ouppnåelig. Hans känsla av att vara förkastad uttrycks i dikten, men han övervann ändå depressionerna. Stagnelius kallar sig "förskjuten av världen, förskjuten av Gud". I manuskriptet ändrade fadern, biskopen, de sista orden och gav dem lydelsen, "*men icke av Gud*". Det är dock Erik Johans formulering som finns i dikten. Notera att nejlikor som förekommer i texten var som stark krydda även en balsameringsblomma. Den första strofen av tre återges.

Förruttnelse, hasta, o älskade brud.
Att bädda vårt ensliga läger!
Förskjuten av världen, förskjuten av Gud,
Blott dig till förhoppning jag äger.
Fort, smycka vår kammar – på svartklädda bären
Den suckande älskarn din boning skall nå.
Fort, tillred vår brudsäng – med nejlikor våren
Skall henne beså.

Den 3 april 1823 vaknade Stagnelius inte mer. Inga olympiska gudinnor nedsteg när han undergick den förmultning, som han kallat sin älskade brud. Det var hans sista metamorfos, som han länge längtat efter.

Blott i drömmar Olympen
stiger till dödliga ner.

Begravningen ägde rum i Maria församling i Stockholm 8 april utan närvaro av släktingar.

En annan sida av minnena

Stewe Claeson

FRA SYVENDE FAR I HUSET

What thou lovest well remains, the rest is dross
What thou lov'st well shall not be reft from thee
(Ezra Pound))

"Detta är den tid då..." - Nej jag skall inte citera gamle Silfverstolpe. Det är skolstartsdags i folkhögskolan och då gör sig över fyrtio års liv påmint.

Och så får jag besök av en person som skall intervjuas mig för att jag råkar ha en ny roman på gång. Början av september, till skolorna, kommer de nya deltagarna, och det hjälps inte: jag kan längta tillbaka till just de dagarna varje år. Nya ansikten, nya deltagare, nya samtal, nya öden. Jag försöker förklara vad det innebär. Och när min unga intervjuare frågar vad som nu är så märkvärdigt med det, det måste väl vara detsamma år efter år! - Ja, folkhögskolevärlden är fortfarande okänd för så många. **Samma, år efter år.** Du milde. Om det finns något som kunde beskriva de där första dagarna år efter år så är det sannerligen att det **inte** "är samma år efter år"! Aldrig. Det finns en rad i en av Göran Sonnevis stora diktsamlingar som jag nu kommer att tänka på:

*"Ständigt nya människor, ständigt nya tankar.
De som i detta bara ser upprepningen, ledan,
har ingenting sett."*

Jag har svårt att föreställa mig att någon av mina veteran-läsare minns vinterkursernas start som "leda". Och Sonnevi säger något tänkvärt. Att den, som bara ser ledan, *ingenting har sett*. För det vi såg - vinterkurs efter vinterkurs - var i själva verket de oändliga variationerna av liv och öden.

Min intervjuare frågar om jag aldrig misstog mig. Och hon frågar, irriterad över att alltid få så gulliga historier serverade när hon pratar med folkhögskolefolk, hon frågar om det aldrig hände något som inte var så himla trivsamt. Och hon frågar om jag inte har något särskilt hemskt minne.

Har man varit rektor i 34 år har man självfallet varit med om ett antal hemskheter. Jag ser på min unga intervjuare och undrar om hon bara vill ha en hemsk

historia eller om hon verkligen diskutera vad erfarenheter gör med en. Om den verkliga katastrof, som inträffade ett av mina första år som rektor, hade inträffat ett av mina sista år - hade jag då betett mig annorlunda, reagerat annorlunda, löst problemet annorlunda, helt enkelt: hade jag varit klokare?

Och jag inser att alla de veteraner som läser detta kan fylla i med en eller flera liknande händelser.

Vi fick mitt i 70-talet en kursdeltagare till allmänna linjen som var som så många andra lite äldre än de unga på speciallinjerna. Jag tänker här kalla honom Sivert. En kraftig man i trettioårs-åldern, tystlåten, en redan från de första veckorna stillsam man som mest höll sig för sig själv. Av en tillfällighet stod vi tillsammans vid kaffet en dag när han på min fråga berättade varför han sökt sig till skolan, han bodde i en trakt söderut där det fanns gott om folkhögskolor, så varför Malung. Han sa att han låg i skilsmässa och ville komma långt bort. Han berättade att han var idrottsman, nämnde i vilken sport, och vi fick något att tala om eftersom det var en sport jag kände till, min mor hade, när jag var liten, träffat en man från just den trakt som Sivert kom från, och han ägnade sig åt samma sport, och min mor hade under en tid lämnat Göteborg för att bo tillsammans med honom, jag nämnde hans namn. Och Sivert tog ett steg tillbaka. "Det är ju min tränare!!" Under hösten pratade vi därför emellanåt om sporten i fråga och om tränaren. Och så blev det december. I matsalen tog husmor och jag emot ett tjugotal grånade herrar och damer som gått på skolan trettio år tidigare och nu kommit för att återuppleva sin gamla skola. Det är mörkt i Västerdalarna. Ljus på borden och husmor i skånsk (!) folkdräkt. När jag, den nye unge rektorn, jag var några och trettio, stod och berättade om skolan och om de nya ofta radikala ungdomsgrupperna, rusade plötsligt Sivert in, asberusad och med en piäs-

savakvast i högsta hugg, han skulle slå ihjäl husmor. Jag fick tag i honom med hjälp av en elev som följt efter honom från elevhemmet. Vi fick lugnat ner honom. Hjälpligt. Men han var stark, hans sport var en styrkeidrott, vi kunde inte hålla honom när han rusade ut, tillbaka till elevhemmet och jag märkte att inte en lampa lyste där. Överallt trasiga rutor. Jag anade att man haft en väldig fest med mycket sprit. Inne i korridoren höll vi honom, men han slet sig lös, och tog upp en stor glasbit, skar sig i armleden, blod sprutade, en ung elev från Sala gick chockad omkring och plockade glasskärvor - och nynnade. Någon ringde efter en ambulans. Den kom och vi stod och höll tag i den ymnigt blödande Sivert - och en av ambulansmännen, en tidigare elev, sa att vi får vänta, han blodar ner hela bilen. En annan elev tog Sivert om halsen och ambulansmannen ropade att han skulle släppa honom, men Sivert hade redan tuppat av och föll handlöst i stengolvet och slog i huvudet med ett obehagligt ljud. Sedan tog de med honom. Jag ringde en glasmästare och en ledig vaktmästare. Tjugonio fönsterrutor var krossade. Sivert som aldrig druckit, hade fått veta att skilsmässan var klar och han var frändömd rätten att träffa sina två minderåriga barn. Han hade drabbats av ett slags total panik. Druckit en halv flaska renat och gått bärsärkagång. Han var inte berusad, det var ett patologiskt rus. Jag minns inte om jag återvände till jubilarerna, jag minns bara hur vi försökte städa. Och fem dagar senare kom Sivert, omplåstrad och med plåster och ärr, in på min expedition. "Oförlåtligt", sa han. Det höll jag med om. Han ville betala fönstren. Jag visade honom summan. Han tänkte packa, jag trodde också det var bäst. Han tog mig i hand och sa att det varit fint att prata om - han nämnde tränaren -. Sedan packade han och åkte hem. Och hängde sig.

Ny satsning på folkhögskolan i höstbudgeten

Publicerad: 2021-09-08

På en pressträff den 7 september meddelade utbildningsminister Anna Ekström att man skjuter till 300 miljoner till folkhögskolan under 2022. Det motsvarar 3000 nya utbildningsplatser.

Satsningen är en del av ett omfattande jobbpaket på åtta miljarder kronor för att ta Sverige framåt efter pandemin och för att människor ska komma i arbete. Ett stort fokus är att skapa möjligheter till omställning, både genom nya utbildningsplatser och införandet av ett nytt omställningsstudiestöd. Syftet är att fler ska kunna fylla på med ny kunskap och kompetens, och utbilda sig inom bristyrken för att möta arbetsmarknadens behov.

– Vi fortsätter utbyggnaden av yrkesvux och folkhögskola för att det ska finnas utbildningsplatser till näringsliv och välfärd som behöver utbildad arbetskraft, säger Anna Ekström på en pressträff.

Folkhögskolan fyller en viktig plats i Sveriges utbildningssystem med unika arbetssätt med stort fokus på individens behov. Under coronapandemin har landets folkhögskolor dessutom tagit stort

ansvar genom att skapa nya utbildningsplatser inom olika bristyrken. Bland annat har en rad nya utbildningar erbjudits som en del av regeringens omsorgslyft. – Folkhögskolan är särskilt bra på att nå ut till grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden, säger Folkbildningsrådets generalsekreterare Maria Graner. Vi välkomnar satsningar som innebär att fler kan hitta vägar till omställning och nya möjligheter i livet.

27 år som redaktör!

Lena Skördeman

Höst, och ett nytt läsår

Folkhögskolläroverutbildningen i Linköping började på nittioalet med en ny modell: modifierad distansutbildning. Grupper från Norrbotten till Skåne, deltagare med tjänst på folkhögskola eller studieförbund och framför allt regionala träffar. I den norra gruppen hördes en oväntad dialekt. Stockholmska. Den var Staffan Myrbäcks.

Nå, norrlandsmeritering saknade han inte. På Forsa folkhögskola hade han varit deltagare liksom i Kalix, och där blev han lärare på journalistutbildningen.

1994 fick han så tjänsten som redaktör för tidskriften Folkhögskolan.

Det var en uppgift med begränsade resurser och en imponerande proveniens. Från 1920 hade debatten förts i avgörande folkhögskolefrågor på tidskriftens tunna sidor, sällan med någon bild. Förste redaktören var rektor Johan Feuk, 1920 till 1949, följd av rektor Folke Wirén till 1960. Och det är inte så länge sedan! Dottern Agneta Wirén, vår veteranföreningsmedlem i Göteborg, har berättat hur hon som barn fick hjälpa till med utskicket fyra gånger om året, med papper över alla golv.

Staffan kände alltså folkhögskolevärlden från flera sidor. Nu ägnade han den en tät bevakning. Ombudsmötet direktvalde sedan tidigare en tidskriftskommitté för kontakt med fältet, och han

förberedde omsorgsfullt de kommittémötena (ett senare ombudsmöte avskaffade kommittén.)

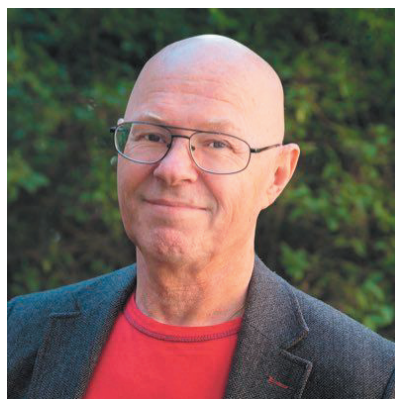
Mötet med Gösta Vestlund förtjänar att nämnas särskilt. Det blev viktigt och ledde till uppmärksammade inslag som den stående krönikan.

Det blev 27 år på redaktörsposten, bara överträffat av nämnde Johan Feuk med 29.

I samband med SFHLs nya relation till Lärarförbundet kom Folkhögskolan att räknas in bland dess tidningar, och de framställs nu av contentbyrån *Make Your Mark*. Vår redaktör blir Björn Andersson.

Staffan pensioneras, men på Facebook kan man följa hans fria liv med hästar, med familjen och på Ölands alvar.

Och visst har han kvar dialekten!

Folkhögskoleforum 2021

Tid: Torsdag 4 november 2021 kl. 9.00

Plats: Digitalt

Nu är det klart att årets Folkhögskoleforum kommer att genomföras torsdag den 4 november 2021. Skriv in i kalendern redan nu!

Det blir ett digitalt arrangemang med förhoppning om att även kunna ha publik på plats i Stockholm.

Programinnehållet är under bearbetning och vill du bidra med idéer kan du maila till info@sverigesfolkhogskolor.se.

Varmt välkommen till Folkhögskoleforum 2021! En heldag fylld med intressanta och inspirerande föreläsningar, workshops, nätverkande och erfarenhetsutbyten kring folkhögskola.

Veteranträff Region väst

Tid: Torsdag 4 november 2021 kl. 9.00

Plats: Digitalt

Vi i **Region väst** har i början av hösten genomfört en enkät för att få underlag för våra framtida träffar på region väst när vi nu så småningom kan träffas fysiskt igen.

Enkätsvaren håller på att sammanställas men redan nu kan vi konstatera av svaren att det inte blir någon veteranträff i höst. Vi kommer istället att satsa på en träff under våren 2022 och återkommer med tid, plats och innehåll i kommande nummer av tidningen.

Per Nordqvist
Håkan Söderlund
Ingemar Nordieng

Jaga alla – både langare och köpare!

Urban Lundin

Mellan den 1 januari och 31 augusti 2021 rapporterades 220 konstaterade skjutningar i Sverige. 35 personer avled – en siffra i paritet med 2018 års notering då totalt 31 personer sköts till döds under perioden januari till augusti. För år 2020 är motsvarande siffror för perioden 250 skjutningar och 30 avlidna.

Sett per helår inträffade 306 skjutningar och 45 dödsoffer 2018, 334 skjutningar med resultatet att 42 dog år 2019, och när år 2020 var slut var siffrorna 366 skjutningar och 47 dödsoffer. Det finns inga tecken på att siffrorna är på väg neråt.

Hur kunde det bli så här? Som ung vuxen i Norrbotten kunde jag parkera min bil på gården (eller på gatan) utan att vare sig ta ur startnyckeln eller låsa bilen. Det gick inte så länge. I takt med att brottsligheten ökade, tog jag ur nyckeln och släppte den på golvet, tog sedan ur nyckeln och tog den med mig, och snart nog började jag låsa bilen.

Idyllen Sverige existerar inte längre.

Brottsligheten har ändrat karaktär.

Förövarna blir allt yngre och våldet allt råare. Då måste också samhällets respons matcha (gäng)våldet. Så har inte skett.

Hur kan unga (män)niskor riskera så mycket genom att döda andra eller utsätta sig för risken att bli dödad? Svaret är att det handlar om enormt mycket pengar, och att risken för att åka fast varit så liten att förövarna bedömt det som värt att ta risken.

Pengarna. "Follow the money" är ett klassiskt förhållningssätt till brott. Vem gynnas, vem missgynnas? Gängen tjänar enorma summor på att sälja knark. Till vem? Till varandra, men i huvudsak förstås till "vanligt folk". Knarkvåldet upprätthålls av knarkkunder, människor som tycker det är rätt att festa loss på olagligt inköpt knark. Jag är så trött på att den här aspekten inte beaktas tillräckligt. Det är kunderna som möjliggör försäljningen. Så för att få slut på eländet måste också kunderna sättas dit.

Klara sig undan. Det ger sig självt att

bättre övervakning av platser där brott ofta begås, ökar möjligheten att sätta dit förövare. Terrorbrotten i London och Paris hade inte kunnat klaras upp utan mängder av kameror som övervakar offentliga platser. I Sverige råder en fullständigt orimlig fokusering på den personliga integriteten, vilket gjort att utbyggnaden av kameraövervakningen kritiserats och försenats. Men vilken ärlig medborgare skulle känna sig drabbad av att passera under en kamera? Ingen. Motståndet mot kameror kommer från människor som av olika skäl vill slippa bli sedda, kanske därför att de är på väg att köpa knark från gängsbrottslingar.

Vi kan inte leva i ett samhälle med no-go zoner. Gängsbrottsligheten måste knäckas, det är alla ense om. Nu införs nya lagar och regler, vilket är bra. Den myndighetsgemensamma jakten på brottslingar ska omfatta alla som ingår i knarkhandeln, både langare och köpare.

Hur ska vi lösa gängkriminaliteten?

Tore Mellberg

Att göra något åt gängkriminaliteten står alltmör på den politiska agendan. Det är naturligt med tanke på den oro som sprider sig hos allmänheten på grund av skjutningar och sprängningar.

Man kan säga att de politiska lösningar som presenteras i huvudsak har två syften: Att komma till rätta med problemet och att locka till sig väljare.

Vilka politiska lösningar har då dykt upp och vad säger allmänheten? SVT har gjort en undersökning av detta. Den presenterades i december 2020 och är värd att läsa. Ni hittar den om ni söker på "SVT" och "kriminalpolitik". Det finns några frågor man kan lyfta fram i undersökningen. Så här tycker man om några av förslagen nedan.

Dubbla straffen för brått som begås av gängkriminella

Befolkningen i stort: Bra 64%. Befolkningen i utsatta områden: Bra 60%
Partierna: V: Dåligt, S: Bra, Mp: Dåligt, C: Bra, L: Bra, M: Bra, Kd: Bra, Sd: Bra.

Införandet av visitationszoner. Områden där polisen kan visitera personer utan att de är misstänkta för något brott

Befolkningen i stort: Bra 54%. Befolkning-

en i utsatta områden: Bra 44%

Partierna: V: Dåligt, S: Dåligt, Mp: Dåligt, C: Dåligt, L: Dåligt, M: Bra, Kd: Bra, Sd: Bra

Utvisning av fler utländska brottslingar

Befolkningen i stort: Bra 83%. Befolkningen i utsatta områden: Bra 70%
Partierna: V: Dåligt, S: Bra, Mp: Går inte att svara på eller dåligt, C: Bra, L: Bra, M: Bra, Kd: Bra, Sd: Bra

Avskaffande av ungdomsrabatten, alltså inte längre lägre straff för unga om de begår brott

Befolkningen i stort: Bra 71%. Befolkningen i utsatta områden: Bra 69%
Partierna: V: Dåligt, S: Bra, Mp: Dåligt, C: Bra, L: Bra, M: Bra, Kd: Bra, Sd: Bra
Vi ser en tydlig trend här. Befolkningen i stort ligger närmare till höger på den politiska skalan. Ju längre till höger desto hårdare tag.

Vad säger då forskningen?

Forskningen om människors syn på hur allvarlig gängkriminaliteten är är entydig. De flesta forskare ligger nära allmänhetens uppfattning. Som exempel kan nämnas Jerzy Sarneckis, professor i kriminologi som

säger rent ut: "Läget är jävligt allvarligt".

Men hur är det då med forskningens syn på de lösningsförslag som presenteras?

Här skiljer sig många forskare från den allmänna uppfattningen. Som exempel kan nämnas Anna Hedlund, forskare och socialantropolog i Lund, som forskar om våldspreventivt arbete i Malmö. Hon menar att forskningen är överens om att "hårdare tag", dvs polisiära insatser utan samhällets stöd, inte hjälper.

Det finns således anledning att misstänka att den politiska högerens lösningsförslag på gängkriminalitet inte är belagd med modern kriminologisk forskning. Frågor jag då ställer mig är följande:

Vilket är viktigast? Att kortsiktigt lösa människors oro eller att på lång sikt komma till rätta med problemet?

Ska vi inte lyssna på forskningen på samma sätt som vi gör när vi ska komma till rätta med pandemier, miljöproblem och klimatförändringar?

Är det försvarbart att lyssna på politiska lösningar utan att dessa är förankrade i forskning?